

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 7 ประจำปี 2561

Gastronomy, Hospitality and Culture in ASEAN

- ❖ ฝ่ายพัฒนาการเรียนรู้และนวัตกรรมการสอน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)
- ❖ โครงการจัดตั้งภาควิชาอุตสาหกรรมบริการและนวัตกรรมการศึกษา
คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน
- ❖ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต และศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ
อุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย และศูนย์ความเป็นเลิศ
ด้านการบริการ การท่องเที่ยว และโลจิสติกส์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ❖ วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ❖ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
- ❖ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยรังสิต
- ❖ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ❖ วิทยาลัยการท่องเที่ยวและการบริการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น
- ❖ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

บทเรียนจากอัลกุรอานและหะดีษในมิติการท่องเที่ยว A study of Al- Quran and Hadith for Islamic tourism

ดาลีชะห์ ดะยี่¹

สาขาการจัดการธุรกิจท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

*ผู้นำเสนองาน E-mail: daleesah.d@yru.ac.th

บทคัดย่อ

นักท่องเที่ยวมุสลิมเป็นนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงและเติบโตอย่างรวดเร็ว มีการใช้จ่ายสูง จึงถือเป็นตลาดสำคัญที่น่าจับตามอง นักท่องเที่ยวมุสลิมให้ความสำคัญกับบทบัญญัติของอิสลาม โดยมีอัลกุรอานเป็นธรรมนูญสูงสุดและหะดีษแนวทางการดำเนินชีวิต การจะทำการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมุสลิมให้ประสบความสำเร็จนั้น ควรนำเอาหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว บทความวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทราบถึงการท่องเที่ยวในอิสลาม บทเรียนจากอัลกุรอานและหะดีษที่ได้กล่าวถึงท่องเที่ยว เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย

คำสำคัญ นักท่องเที่ยวมุสลิม,อิสลามกับการท่องเที่ยว

ความเป็นมาและความสำคัญ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนับเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทอย่างมากต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยมาโดยตลอด ศักยภาพของตลาดการท่องเที่ยวของประเทศไทยพบว่านักท่องเที่ยวของประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีในระดับโลกและได้รับรางวัลด้านการท่องเที่ยวระดับนานาชาติหลายรางวัล อีกทั้งยังมีภาพลักษณ์ที่ดีในสายตานักท่องเที่ยวต่างชาติ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา,2561) ตลาดการท่องเที่ยวมุสลิมนับเป็นตลาดศักยภาพที่เติบโตอย่างรวดเร็ว และมีจำนวนเม็ดเงินมหาศาล นักท่องเที่ยวมุสลิมจึงกลายเป็นตลาดเป้าหมายที่หลายประเทศทั่วโลกให้ความสนใจ มีการใช้จ่ายสูง เปิดโอกาสทางธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงถือเป็นตลาดสำคัญที่น่าจับตามอง การตอบสนองความต้องการของตลาดท่องเที่ยวกลุ่มนี้จึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรมองข้าม (จุลสารวิชาการการท่องเที่ยว,2560) คาดว่าภายในปี 2563 ตลาดการท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลกจะมีมูลค่าราว 2 แสนล้านเหรียญสหรัฐและคาดในปี 2568 จะมีนักท่องเที่ยวมุสลิมจำนวนถึง 200 ล้านคน โดยเลือกท่องเที่ยวไปในกลุ่มประเทศองค์การความร่วมมืออิสลาม (OIC) เป็นหลัก ส่วนประเทศไทยเป็นตัวเลือกอยู่ในอันดับที่สองรองจากประเทศสิงคโปร์สำหรับประเทศที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มประเทศมุสลิม (Non-OIC) (GMTI,2560) ปัจจัยสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวมุสลิม ได้แก่ การสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศทางการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อชาวมุสลิม (Arabnews,2061) ที่ผ่านมามีประเทศไทยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของตลาดนักท่องเที่ยวมุสลิม โดยในปี 2558 ได้จัดทำโครงการ Muslim Friendly Destination เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวกลุ่มตลาดนักท่องเที่ยวมุสลิมด้วย

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการธุรกิจท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

มุสลิมต้องดำเนินชีวิตตามบทบัญญัติของอิสลาม โดยมีอัลกุรอานเป็นธรรมนูญสูงสุดและหะดีษแนวทางการดำเนินชีวิต สำหรับค่านิยมเรื่องการท่องเที่ยวในศาสนาอิสลามนั้น Tajzadeh Namin (อ้างใน ศราวูดี อารีย์) กล่าวว่า ศาสนาอิสลามมองการเดินทางท่องเที่ยวและสำรวจในฐานะเสียงเชิญชวนเพื่อมุ่งสู่หนทางที่ถูกต้อง ดังนั้น ผู้ที่เชิญชวนให้ท่องเที่ยวจึงต้องมีองค์ความรู้เพื่อสื่อสารข้อความทางศาสนาอิสลามอย่างถูกต้องด้วย การจะทำการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมุสลิมให้ประสบความสำเร็จนั้น ควรนำเอาหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว (Battour Mohamed, et al.)

จากความสำคัญข้างต้นจึงจำเป็นต้องศึกษาบทเรียนจากอัลกุรอานและหะดีษในมิติของการท่องเที่ยว เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ให้สอดคล้องกับกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬาที่ได้กำหนดแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งกำหนดวิสัยทัศน์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2579 (วิสัยทัศน์ 20 ปี) ให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพชั้นนำของโลกที่เติบโตอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความเป็นไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและกระจายรายได้สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน

อัลกุรอานและหะดีษกับการท่องเที่ยว

ศาสนาอิสลามได้ส่งเสริมให้เรียนรู้ถึงสิ่งที่ไม่รู้ และมนุษย์ก็สามารถบรรลุสู่ภูมิความรู้ของเขาได้บนหน้าพิภพ และอิสลามยังได้เรียกร้องสู่การพินิจพิเคราะห์ในบรรดาสรรพสิ่งที่ถูกสร้างของพระเจ้าเป็นเจ้าตลอดจนฟากฟ้าและผืนแผ่นดิน พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงตรัสในคำภีร์อัลกุรอาน

ความว่า “แท้จริงในการสร้างฟากฟ้าและผืนแผ่นดินตลอดจนความแตกต่างของกลางวันและกลางคืนย่อมเป็นสัญญาณทั้งหลายสำหรับผู้มีปัญญา” (อัลกุรอาน อ้างใน อาลี เสือสมิง) ซัยยิด กุตุบ (ร.ฮ) ได้กล่าวเอาไว้ในตีฟซีร์ อัซซีลลาลว่า “แท้จริงจักรวาลนี้ด้วยตัวของมันคือตำราที่เปิดออก มันนำพาประดาหลักฐานและเครื่องหมายแห่งความศรัทธา...” (อาลี เสือสมิง : 2553)

ในการเดินทางนั้นย่อมมีการใคร่ครวญและการได้รับอนุสติเตือนใจอันเป็นการใคร่ครวญที่มีต่อจักรวาลและสรรพสิ่งที่ถูกสร้าง และการได้รับเตือนใจจากประวัติศาสตร์ของประชาชาติเก่าก่อน พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงตรัสในคำภีร์อัลกุรอาน

ความว่า “แน่นอนได้ผ่านพ้นมาแล้วก่อนพวกเขาซึ่งแนวทางต่างๆ ดังนั้นพวกเขาจึงท่องเที่ยวไปในแผ่นดิน...” (อัลกุรอาน, 3 : 137)

การเดินทางทั้งที่เป็นการเดินทางที่วาญิบ (ข้อบังคับทางศาสนา) เช่น การเดินทางเพื่อไปประกอบพิธีฮัจญ์ และการเดินทางอื่นๆที่ไม่เป็นวาญิบนั้นมีเงื่อนไขต่างๆ ซึ่งในทัศนะของอิสลามถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและมีประโยชน์อย่างมาก พระองค์อัลลอฮ์ได้ทรงตรัสในคำภีร์อัลกุรอาน

ความว่า “พระองค์คือผู้ทรงทำให้แผ่นดินนี้ราบเรียบสำหรับพวกเขา ดังนั้นจงสัญจรไปตามขอบเขตของมันและจงบริโภคน้ำจากบึงจัยยังซีฟของพระองค์...” (อัลกุรอาน, 67 : 15)

จากโองการอัลกุรอานที่กล่าวมาข้างต้นอิสลามได้นำเสนอแก่ชาวมุสลิมถึงการเดินทางเพื่อเรียนรู้อย่างสมบูรณ์ต่อขนบธรรมเนียมและประเพณีของประชาชาติต่างๆ

การละหมาด

“แท้จริง การละหมาดนั้นเป็นบัญญัติที่ถูกกำหนดไว้แก่ผู้ศรัทธาทั้งหลาย” (อัลกุรอาน, อัน-นิซาอ: 103) การละหมาดเป็นข้อบังคับสำหรับบรรดามุสลิมทุกคน ในทุกสถานการณ์ไม่ว่าจะอยู่ในภาวะที่ปลอดภัยหรือหวาดกลัว จะอยู่ในภาวะ

ที่ร่างกายสมบูรณ์หรือเจ็บป่วย จะอยู่ที่บ้านหรือเดินทางไกล ซึ่งในแต่ละสถานการณ์ดังกล่าวนี้การละหมาดจะมีรูปแบบที่แตกต่างออกไป ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทั้งในด้านอิริยาบถและจำนวนร็อกอะฮ์ (มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม อัต-ตุวัยญีรีย : 2551)

การละหมาดของผู้เดินทาง

การเดินทาง คือการออกไปจากถิ่นที่อยู่อาศัย ส่วนหนึ่งของคุณค่าอิสลามก็คือการบัญญัติให้มีการย่อ และควรรวมละหมาดได้ในเวลาเดินทาง เพราะการเดินทางนั้นปรกติแล้วจะนำมาซึ่งความลำบาก และอิสลามเป็นศาสนาที่มีแต่ความเมตตาปรานีและสะดวกง่ายดาย พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสในคัมภีร์อัลกุรอาน

ความว่า “และเมื่อพวกเขาเดินทางไปในผืนแผ่นดิน ก็ไม่มีบาปใดๆแก่พวกเขาในการที่จะลดจำนวนการละหมาด...” (อัลกุรอาน, อัน-นิซาอ: 101)

การถือศีลอด

“บรรดาผู้ศรัทธาทั้งหลาย การถือศีลอดนั้นได้ถูกกำหนดแก่พวกเขา เช่นกับเด็ยวที่ได้กำหนดแก่บรรดาผู้ก่อนหน้าพวกเขาแล้ว เพื่อพวกเขาจะได้ยำเกรง” (อัลกุรอาน,อัล-บะกอเราะฮ : 183)

การถือศีลอดนั้นเป็นข้อบังคับสำหรับมุสลิมทุกคนที่อายุบรรลุนิติภาวะ มีสติสัมปชัญญะ ไม่เป็นบุคคลที่เดินทางไม่ว่าจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย และปราศจากจากข้อห้ามที่ไม่อนุญาตให้ถืออด นั้นคือมีโรคเดือนและนิฟาส (เลือดหลังคลอดบุตร) ซึ่งมันเป็นกรณีเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น (เชค มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม บิน अबดุลลอฮ์ อัต-ตุวัยญีรีย) การถือศีลอดขณะเดินทางอนุญาตให้ละศีลอดและถือใช้ในวันอื่น พระองค์อัลลอฮ์ได้ตรัสในคัมภีร์กุรอาน

ความว่า “และผู้ใดป่วยหรืออยู่ในระหว่างเดินทาง ก็ให้เขาถือศีลอดใช้ในวันอื่น อัลลอฮ์ทรงประสงค์ความสะดวกแก่พวกเขา และพระองค์ไม่ประสงค์ความลำบากแก่พวกเขา” (อัลกุรอาน,อัล-บะกอเราะฮ : 185)

การเดินทางของสตรี

การเดินทางของสตรีโดยไม่มีมะฮฺรอม (ผู้ปกครองซึ่งเป็นชาย คือ สามี หรือพ่อ หรือพี่ หรือน้อง หรือญาติที่ใกล้ชิดที่ห้ามแต่งงาน) ท่านนบีมุฮัมมัด (ซ.ล) กล่าวว่า

ความว่า “ไม่อนุญาตให้สตรีเดินทางโดยปราศมะฮฺรอม” (บันทึกโดย อัลบุคอรี : 1862 และมุสลิม : 1341)

ไม่เป็นที่อนุญาตให้สตรีเดินทางโดยปราศจากมะฮฺรอมเพื่อประกอบพิธีฮัจญ์หรือเพื่อการอื่นใด ไม่ว่านางจะเป็นสาวรุ่นหรือเป็นหญิงชรา ไม่ว่าจะมียกกลุ่มสตรีร่วมเดินทางพร้อมกับหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าจะเป็นการเดินทางระยะใกล้หรือไกลก็ตาม (มุหัมมัด บิน อิบรอฮีม บิน अबดุลลอฮ์ อัต-ตุวัยญีรีย : 2551)

ในอิสลามการที่สตรีจะเดินทางต้องมีมะฮฺรอมนั้นก็เพื่อจะรักษาและปกป้องเกียรติยศของผู้หญิง เพราะโดยปกติการเดินทางต้องมีความยากลำบากและมีค่าใช้จ่ายพอสมควร และโดยธรรมชาติของผู้หญิงอ่อนแอในด้านร่างกาย จะด้วยสาเหตุที่ไม่อาจคาดเดา การเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน จะด้วยเรื่องประจำเดือน การตั้งครรภ์ และการให้นมลูก ในด้านจิตใจก็เช่นกัน ซึ่งเธอจะมีความไวต่ออิทธิพลรอบๆ ตัวเธอมาก (ดุรเราะห์มาน บิน अबดุลกะรีม อัซ-ซีหะฮ : 2553)

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง (Literature Review)

อรพรรณ จันทร์อินทร์ และคณะ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวฮาลาลฝั่งอันดามันของประเทศไทย สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม มีวัตถุประสงค์ 1). เพื่อเสนอแนวทางการวางแผนการตลาดการท่องเที่ยวฮาลาล

สำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม 2). เพื่อเสนอทางเลือกในการจัดการการท่องเที่ยวฮาลาลสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว 3). เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวฮาลาล เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม 4). เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวฮาลาลสำหรับนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศมุสลิม 5). เพื่อเสนอทางเลือกให้กับนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศมุสลิมกล่าวว่า โดยมีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย นักท่องเที่ยวมุสลิมเองก็ตระหนักในการที่จะพยายามปรับตัวให้เข้ากับชีวิต และความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่น แต่เนื่องจากข้อปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามที่นักท่องเที่ยวมุสลิมไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวสถานประกอบการหรือประชาชนในชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวควรทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิมว่ามิได้สร้างปัญหา หรือมีความต้องการนอกเหนือ หรือพิเศษกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ในการเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย ซึ่งหากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งรับผิดชอบแหล่งท่องเที่ยว หน่วยงานภาคเอกชนซึ่งรับผิดชอบในการให้บริการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจโรงแรม หรือธุรกิจสปา หรือประชาชนในชุมชนบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ให้ความร่วมมือก็จะสามารถทำให้ฝั่งอันดามันของประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะทำให้นักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศมุสลิมเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้น ในปัจจุบันถือว่ากลุ่มประเทศมุสลิมเป็นกลุ่มประเทศที่มีกำลังซื้อสูง และนั่นหมายถึงรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทยจะมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น

ดาสิทธิ์ ดะยิ และคณะ (2557) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการใช้บริการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ 1). เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางในเขตกรุงเทพมหานคร 2). เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกที่พักของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางในเขตกรุงเทพมหานคร 3). เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวตะวันออกกลางส่วนใหญ่เป็นมุสลิม นิยมเดินทางท่องเที่ยวพร้อมครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของอิสลามที่ไม่อนุญาตให้สตรีเดินทางโดยปราศจากมะฮอรอมหรือผู้ปกครอง นักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถืออิสลาม จึงมีข้อจำกัดทางศาสนา ดังนั้นเรื่องที่พักควรจัดให้มีห้องละหมาดเป็นสัดส่วน หรือมีลูกศรชี้ทิศละหมาดในห้องพัก ห้องอาหารควรมีบริการอาหารฮาลาล ควรจัดให้มีสระว่ายน้ำเป็นส่วนตัว (Private Pool) หรือแยกสระว่ายน้ำชายและหญิง ส่วนพนักงานผู้ให้บริการควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักศาสนาเพื่อให้พนักงานสามารถให้บริการได้อย่างถูกต้องและหลีกเลี่ยงการให้บริการที่ผิดศาสนาอิสลาม และกล่าวว่า ประเทศไทยเองควรส่งเสริมเรื่องฮาลาลเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางและนักท่องเที่ยวทั่วโลกเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวประเทศไทยเพิ่มขึ้น พานักในประเทศไทยนานขึ้นและเพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางและนักท่องเที่ยวมุสลิมทั่วโลกในที่สุด

เดชวิทย์ นิลวรรณ และคณะ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาถึงตำแหน่งการแข่งขันทางการตลาด รูปแบบการรองรับการท่องเที่ยวและการพัฒนาคุณภาพการบริการธุรกิจนำเที่ยวการท่องเที่ยวฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย แบบประเมินความพร้อมแหล่งท่องเที่ยว แบบสอบถามพฤติกรรมนักท่องเที่ยวและแบบประเมินสมรรถนะ ในกลุ่มเป้าหมาย 3 กลุ่ม ได้แก่ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยวและบุคลากรผู้ให้บริการ บุคลากรในธุรกิจนำเที่ยว และนักท่องเที่ยวมุสลิมชาวไทยและชาวต่างชาติ ผลการศึกษา พบว่า ตำแหน่งการแข่งขันทางการตลาดการท่องเที่ยวฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่ ระยะสั้นคือ วิถีมุสลิมการเดินทางที่มีความหมาย โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ นักท่องเที่ยวมุสลิมไทย ตำแหน่งทางการตลาด คือ ชุมชนท่องเที่ยว เรียนรู้วิถีชีวิตมุสลิมเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวมุสลิมต่างชาติ คือ Smart Halal Tourism สำหรับตำแหน่งการตลาดระยะยาว คือ Amazing ChianMai Halal โดยเน้นความเป็นมิตรกับนักท่องเที่ยวมุสลิมใน 3 ประเด็น คือ แหล่งท่องเที่ยว อาหาร และนวดสปา

สำหรับรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวฮาลาล มี 3 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจและช้อปปิ้ง การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและครอบครัว และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้การพัฒนาคุณภาพการบริการของธุรกิจนำเที่ยวใน 4 ตำแหน่งงาน ได้แก่ ผู้จัดการทั่วไป ผู้ช่วยผู้จัดการทั่วไป หัวหน้าผู้แนะนำการเดินทาง และผู้แนะนำการเดินทางนั้น พบว่าสมรรถนะพิเศษเฉพาะตำแหน่ง (ฮาลาล) นั้นยังมีข้อบกพร่อง จึงได้มีการพัฒนาความรู้ในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวมุสลิมและเรื่องอาหารฮาลาลเพิ่มเติม

ธนิทร์ สังขดวง และ จิระนาถ รุ่งช่วง (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การรับรู้ระดับการให้บริการของนักท่องเที่ยวมุสลิมต่อการจัดการการท่องเที่ยวแบบฮาลาลในจังหวัดกระบี่และภูเก็ต เนื่องจากศาสนาอิสลามมีเนื้อหาหลักคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานการใช้ชีวิต จึงมีผลโดยตรงต่อการเดินทางท่องเที่ยวและการพักผ่อนหย่อนใจของคนมุสลิม ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมุสลิมมีเงื่อนไขความต้องการที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวทั่วไป จึงได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวมุสลิม ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับการรับรู้ระดับการให้บริการการท่องเที่ยวแบบฮาลาลของสถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน และภัตตาคาร และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ระดับการให้บริการการท่องเที่ยวแบบฮาลาลกับการกลับมาใช้บริการซ้ำและการบอกต่อแบบปากต่อปาก พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เลือกใช้สถานประกอบการทั้งประเภทที่ให้บริการฮาลาลเต็มรูปแบบและประเภทที่ให้บริการฮาลาลเฉพาะพื้นที่บางส่วน ขณะที่ปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อการรับรู้ระดับการให้บริการและการรับรู้ระดับการให้บริการมีผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำและการบอกต่อแบบปากต่อปาก จากผลการวิจัยได้เสนอแนะให้ 1.ผู้ประกอบการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับกลุ่มนักท่องเที่ยวมุสลิม 2.ควรหาแนวทางและกระบวนการในการรองรับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยวฮาลาล และการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับมุสลิม

จึงสรุปได้ว่า หลักคำสอนของอิสลามนั้นครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิต ดังนั้นการเดินทางของมุสลิมมิใช่เพื่อการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่เป็นการเดินทางเพื่อใคร่ครวญและตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของพระผู้เป็นเจ้า ดังนั้นในระหว่างการเดินทางมุสลิมจะต้องปฏิบัติตัวตามหลักคำสอนอย่างเคร่งครัด แต่เนื่องจากการเดินทางจากถิ่นที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นๆ อาจจะไม่สะดวกแก่ผู้เดินทางในการปฏิบัติศาสนกิจ อิสลามจึงกำหนดบทบัญญัติที่เอื้อและเป็นประโยชน์ต่อผู้เดินทาง อนุญาตให้มุสลิมทำการย่อหรือควบละหมาดในเวลาเดินทาง อนุญาตให้ละศีลอดให้ขณะเดินทาง ส่วนการเดินทางของสตรีให้เดินทางพร้อมผู้ปกครองที่เป็นชาย

ดังนั้น หากจะทำการตลาดเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมุสลิมให้ประสบความสำเร็จ ต้องมีองค์ความรู้เพื่อสื่อสารข้อความทางศาสนาอิสลามอย่างถูกต้องด้วยและควรนำเอาหลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอีกด้วย

นิยามศัพท์

อัลกุรอาน หมายถึง คัมภีร์หลักคำสอนในศาสนาอิสลาม มี 30 ภาค 114 บท และ 6,236 วรรค มีต้นฉบับเป็นภาษาอาหรับ

หะดีษ หมายถึง คำรายงานที่บันทึกไว้ทั้งโอวาทและจริยวัตรของท่านนบีมุฮัมมัดหรือศาสนทูตที่ได้สั่งสอนและปฏิบัติเป็นแบบอย่างเอาไว้

ท่องเที่ยวอิสลาม หมายถึง การบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้สอดคล้อง และไม่ขัดต่อหลักศาสนาอิสลาม เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมุสลิม

เอกสารอ้างอิงการวิจัย

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.2560. **สถานการณ์และแนวโน้มด้านการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อ**

กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา.

กองวิจัยการตลาด ททท.(2560). Global Muslim Travel 2017 ภาพรวมตลาดการท่องเที่ยวมุสลิม. *จุลสารวิชาการการท่องเที่ยว*, ไตรมาสที่ 3/2017 กรกฎาคม-กันยายน. เข้าถึงได้จาก <http://.etatjournal.com/web/menu-read-tat/menu-2017/menu-32017/799-32017-muslim>

เชค มุห์หมัด บิน อิบรอฮีม บิน อับดุลลอฮ์ อัด ตูวัยญีรีย. (2551). **การถือศีลอด.สำนักงานเผยแพร่และสอนอิสลาม.กรุงริยาด. แปลและเรียบเรียงโดย พัยซอล อับดุลฮาดี.**

----- (2551). **การละหมาดของบุคคลที่ได้รับการผ่อนผัน. สำนักงานเผยแพร่และสอนอิสลาม.กรุงริยาด.แปลและเรียบเรียงโดย ดานียา เจ๊ะสนิ.**

ดาลีซหะห์ ตะยี่,นภัสนันท์ วินิจวรกิจกุล และ ประเมษฐ์ บุญนำศิริกิจ.(2557).พฤติกรรมการใช้บริการการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวตะวันออกกลางในเขตกรุงเทพมหานคร.*วิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 10(2),1-13.

ศุเราะห์มาน บิน อับดุลการีม อัซ-ซีหะฮ. (2550). **ฐานะของสตรีได้ร่มเงาอิสลาม.สำนักงานเผยแพร่และสอนอิสลาม.แปลโดย อิบนูรอหมลี ยูนูส ตรวจทานโดย อัสรัน นิยมเดชา.**

เดชวิทย์ นิลวรรณ,มานพ ชุ่มอุ่น และ สุวัลักษณ์ อ้วนสะอาด./(2559)./รายงานการวิจัย เรื่อง **การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวฮาลาลในจังหวัดเชียงใหม่.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว).**

ธนิษฐ์ สังข์ดวง และ จิระนาถ รุ่งช่วง. (2560). การรับรู้ระดับการให้บริการของนักท่องเที่ยวมุสลิมต่อการจัดการการท่องเที่ยวแบบฮาลาล ในจังหวัดกระบี่และภูเก็ต. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*.13(1),135-168.

ศราวดี อารีย์.(2556). **การท่องเที่ยวฮาลาลและศักยภาพของไทย : วิถีมุสลิมโลก.**[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://rsu.ac.th/jla/public/upload/journal/article/abstract/20160630abstractFV453.pdf>

อาลี เสือสมิง. (2553). ศาสนาอิสลามกับการค้นพบทางภูมิศาสตร์. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <http://www.alisuasaming.com/main/index.php/muslim-be-onto-america/1067-muslim-to-america04>

Arab news. (2018). **Malaysia Muslim travelers ‘top choice.** [Online].Retrieved from <http://www.arabnews.com/travel/news/713816>

Battour Mohamed, et al. (2016). **Halal tourism: Concepts, practices, challenges and future.** *Tourism Management perspectives*. 19(B).150-154. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211973615000987>